KOMMISSIONENS BESLUTNING

af 25. juli 1975

om en procedure i henhold til artikel 85 i EØF-traktaten (IV/28.967 — Bronbemaling/Heidemaatschappij)

(Den nederlandske tekst er den eneste autentiske)

(75/570/EØF)

KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER HAR —

under henvisning til traktaten om oprettelse af Det europæiske økonomiske Fællesskab, særlig artikel 85,

under henvisning til Rådets forordning nr. 17 af 6. februar 1962 [1], særlig artiklerne 1, 3, 4 og 15, stk. 6,

under henvisning til den anmeldelse, som de nederlandske virksomheder Heidemaatschappij Beheer N.V., Grondboorbedrijf J. Mos B.V., Reinders-Wessemius Grondboorbedrijven B.V., De Ruiter Boringen en Bemalingen B.V. og Lareco B.V. foretog den 6. august 1974, og som angår de aftaler, hvorved selskabet Heidemaatschappij i sin egenskab af patenthaver har givet hver af de 4 andre førnævnte virksomheder licens til udnyttelse af sit nederlandske patent nr. 128.766,

under henvisning til den klage, som den nederlandske virksomhed Zuid-Nederlandsche Bronbemaling en Grondboringen B.V. i henhold til artikel 3 i forordning nr. 17 har indgivet den 21. oktober 1974,

efter udtalelser fra de deltagende virksomheder i henhold til artikel 19, stk. 1, i forordning nr. 17 og bestemmelserne i forordning nr. 99/63 [2], og

ud fra følgende betragtninger:

I. De faktiske omstændigheder

Selskabet Heidemaatschappij Beheer N.V., (herefter kaldet Heidemaatschappij), med hjemsted i Arnheim (Nederlandene), indgav den 18. juni 1965 og den 2. august 1967 to patentansøgninger vedrørende en »fremgangsmåde for anlæggelse af et dræningsanlæg bestående af filterrør med de dertil hørende pumper samt for det således anlagte dræningsanlæg«.

Under den administrative procedure i forbindelse med patentudstedelsen rejste virksomhederne A.H. Steenbergen B.V. i Klaaswaal, De Ruiter B.V. i Halweg-Haarlemmerliede og Grondboorbedrijf J. Mos B.V. i Rhoon indsigelse, da udstedelsen af de af Heidemaatschappij begærede patenter ville give sidstnævnte virksomhed en monopolstilling ved udnyttelse af en fremgangsmåde, som de virksomheder, der rejste indsigelse, anså for at være almeneje, og som de selv anvendte, eller til hvilket formål en af virksomhederne, selbskabet A.H. Steenbergen, fremstillede specialmaskiner. De tre virksomheder, som havde rejst indsigelse, blev støttet af virksomhederne Reinders-Hagendoorn og Wessemius.

Det fremgår af referaterne af forklaringerne fra vidnerne, som blev indkaldt til at give møde for Arrondissementsretten (Arrondissementsrechtbank) i Arnheim den 9. maj og den 20. juni 1974 i forbindelse med det af sagsøgeren, selskabet Zuid-Nederlandsche Bronbemaling en Grondboringen, (herefter kaldet Z.N. Bronbemaling), anlagte søgsmål, at det er kommet til en aftale mellem Heidemaatschappij, den virksomhed, som indgav patentansøgningerne, og de virksomheder, som rejste indsigelse, ifølge hvilken aftale sidstnævnte virksomheder frafalder indsigelsen, mod at de til gengæld hver især af Heidemaatschappij indrømmes en licens til udnyttelse af de omhandlede patenter. Ganske vist bestrider de pågældende virksomheder dette sagsforløb i deres bemærkninger til klagepunkterne. Men afklaringen af dette punkt kan forbeholdes den administrative procedure i forbindelse med den endelige beslutning, da det i alle tilfælde er fastslået, at Heidemaatschappij har forpligtet sig til kun med godkenselse af et flertal af de i nævnte aftale deltagende virksomheder at give yderligere licenser i Nederlandene til virksomheder, der ikke er omfattet af aftalen.

Denne aftale er indeholdt i de licensaftaler, som Heidemaatschappij har indgået med hver af de 4 nævnte virksomheder, nemlig den 17. juni 1971 med firmaerne Grondboorbedrijf J. Mos B.V., De Ruiter Boringen en Bemalingen B.V. og Lareco B.V. samt den 17. juli 1971 med virksomhederne Grondboorbedrijf Wessemius N.V. og Reinders Grondboorbedrijven N.V., som senere er blevet slået sammen til én virksomhed: Reinders-Wessemius Grondboorbedrijven B.V.; den oprindelige licensaftale måtte derfor erstattes af en ny aftale, som blev indgået den 3. juli 1974 med tilbagevirkende kraft fra den 1. januar 1974.

Artikel 11, stk. 1, andet afsnit i de nævnte aftaler, som indholdsmæssigt er identiske, indeholder den bestemmelse, at »Heidemaatschappij forpligter sig til kun med flertalsbeslutning af de kontraherende parter og

[1] EFT nr. 13 af 21. 2. 1962, s. 204/62.
[2] EFT nr. 127 af 20. 8. 1963, s. 2268/63.

andre i præambelen anførte jurisike personer at give andre virksomheder i Nederlandene samme eller lignende licenser som den foreliggende«, dvs. alle de virksomheder, med hvilke Heidemaatschappij har indgået en ligelydende aftale. De pågældende virksomheder forklarer denne aftale med, at licenstagerne har påtaget sig omkostninger og arbejde for at udvikle opfindelsen.

Efter at de nævnte virksomheder havde frafaldet deres indsigelse, meddelte den nederlandske patentmyndighed den 15. juni 1972 patent nr. 128.766 på en »fremgangsmåde for anlæggelse af et dræningsanlæg, bestående af filterrør med de dertil hørende pumper samt for det således anlagte dræningsanlæg«.

To nederlandske virksomheder, selskabet Grondboorbedrijf H. Haitjema's en Zn.B.V. med hjemsted i Dedemsvaart og det allerede nævnte selskab Zuid-Nederlandsche Bronbemaling, anmodede hver for sig henholdsvis den 30. august 1971 og den 19. januar 1973 Heidemaatschappij om udstedelse af en licens til anvendelse af den horisontale dræningsproces i overensstemmelse med det patent, der var blevet meddelt Heidemaatschappij.

I overensstemmelse med artikel 11, stk. 1, 2. afsnit i den pågældende licensaftale forelagde Heidemaatschappij licenstagerne begge begæringer; licenstagerne besluttede med Heidemaatschappij's samtykke, at der ikke var anledning til at udstede nogen licens til ansøgerne.

I Heidemaatschappij's svar af 19. oktober 1971 til selskabet Haitjema erklærer selskabet, at der efter dets opfattelse ikke er tvingende grunde til at øge den øjeblikkelige kapacitet af maskiner; i sin skrivelse af 29. november 1972 bekræfter Heidemaatschappij i anledning af nye skridt fra selskabet Haitjema's side sin vægring ved at udstede en licens til benyttelse af fremgangsmåden i Nederlandene, især på grund af markedsprognoserne for 1973 og de allerede eksisterende licenstageres stillingtagen.

De samme grunde blev fremført i det brev, som Heidemaatschappij den 9. februar 1973 sendte til Z.N. Bronbemaling; dette standpunkt blev bekræftet i november samme år i anledning af afslaget på en licens til benyttelse af fremgangsmåden i Belgien, Nederlandene og Luxembourg.

Over for dette afslag indsendte Z.N. Bronbemaling i februar 1974 en begæring til Arrondissementsretten (Arrondissementsrechtbank) i Arnheim om, at der blev foretaget vidneafhøring med henblik på at få fastslået de faktiske omstændigheder, hvorunder patent nr. 128.766 blev meddelt Heidemaatschappij, hvorunder licenser blev udstedt af Heidemaatschappij til virksomheder, som havde frafaldet deres indsigelse, og hvorunder klageren blev nægtet udstedelsen af en licens; formålet hermed var med rettens mellemkomst at få fastslået, at Heidemaatschappij ved at afslå at udstede licensen til klageren og ved at udøve de monopolrettigheder, som virksomheden opnår i kraft af patentet, til med sine licenshaveres samtykke at udelukke ansøgeren fra det nederlandske marked for horisontal dræning efter den patenterede fremgangsmåde, begår en overtrædelse af artikel 85 og i givet fald af artikel 86 i EØF-traktaten.

Efter denne retssag og vidneafhøringen foretaget af den af domstolen beskikkede dommer den 9. maj og 20. juni 1974 anmeldte Heidemaatschappij den 6. august 1974 de pågældende licensaftaler.

II. Foreløbig vurdering i henhold til artikel 85, stk. 1 i EØF-traktaten

I henhold til artikel 85, stk. 1 er alle aftaler mellem virksomheder, der kan påvirke handelen mellem medlemsstater, og som har til formål eller til følge at hindre, begrænse eller fordreje konkurrencen inden for fællesmarkedet, uforenelige med tællesmarkedet og forbudt.

På det nuværende trin i retssagen er en endelig vurdering af de pågældende aftaler endnu ikke mulig; en foreløbig undersøgelse gør det dog muligt at fastslå følgende:

a) Selskabet Heidemaatschappij Beheer N.V. (Heidemaatschappij), indehaver af det nederlandske patent nr. 128.766 af 15. juni 1972 og selskabets licenstagere, dvs. selskaberne Grondboorbedrijf J. Mos B.V., Reinders-Wessemius Grondboorbedrijven B.V., De Ruiter Boringen en Bemalingen B.V. og Landdevelopment and Reclamation Company (Lareco) B.V., er alle virksomheder, der er omfattet af artikel 85 i EØF-traktaten.

b) De enkelte licensaftaler indgået mellem Heidemaatschappij og hver af de fire nævnte licenstagere er aftaler, der er omfattet af nævnte artikel 85.

c) De beslutninger, der i fællesskab træffes af Heidemaatschappij og selskabets licenstagere i henhold til artikel 11, stk. 1, andet afsnit i de pågældende aftaler, er ligeledes aftaler, der er omfattet af samme artikel 85.

d) Disse aftaler har til formål og til følge at begrænse konkurrencen inden for fællesmarkedet, da de hindrer Heidemaatschappij i frit at udstede licenser til benyttelse af virksomhedens patent til andre virksomheder i Nederlandene, der ikke er omfattet af aftalerne. Disse begrænsninger er mærkbare, da især licitationsudbyderne af storprojekter, offentlige forvaltninger eller store privatvirksomheder hyppigt i licitationsbetingelserne foreskriver anvendelsen af den horisontale dræningsmetode for de byggearbejder, der skal udføres, eller kræver visse betingelser opfyldt, således at anvendelsen af den nævnte metode praktisk talt ikke kan undgås.

e) Disse aftaler kan påvirke handelen mellem medlemsstater, da de begrænser den disponible kapacitet i Nederlandene for horisontal dræning, hvilket ligeledes hindrer anvendelse af fremgangsmåden på grænseoverskridende arbejder. Fremgansmåden er kapitalintensiv og anvendes derfor især ved større byggearbejder. Begrænsningen er derfor mærkbar.

f) På grundlag af en foreløbig undersøgelse af disse kendsgerninger falder de pågældende aftaler følgelig ind under anvendelsesområdet for artikel 85, stk. 1 ,i EØF-traktaten.

III. Foreløbig vurdering i henhold til artikel 85, stk. 3 i EØF-traktaten

I henhold til artikel 85, stk. 3 kan bestemmelserne i artikel 85, stk. 1 erklæres for uanvendelige på enhver aftale mellem virksomheder, som bidrager til at forbedre produktionen eller fordelingen af varerne eller til at fremme den tekniske eller økonomiske udvikling, samtidig med at de sikrer forbrugerne en rimelig andel af fordelen herved, og uden at der pålægges de pågældende virksomheder begrænsninger, som ikke er nødvendige for at nå disse mål, eller gives virksomheder mulighed for at udelukke konkurrencen for en væsentlig del af de pågældende varer.

Til støtte for deres begæring om anvendelse af artikel 85, stk. 3 har de pågældende virksomheder gjort følgende gældende :

a) Takket være licensaftalerne kan den patenterede fremgangsmåde benyttes af tredjemand i større omfang ; den tekniske udvikling fremmes, da licenstagerne meddeler hinanden resultatet af deres respektive erfaringer ; herved muliggøres det, at der kan foretages forbedringer såvel af fremgangsmåden som af maskinerne, der benyttes dertil.

b) De, der bruger fremgangsmåden, drager fordel af de forbedringer, som opnås takket være samarbejdet mellem licenstagerne på det tekniske område. Som følge af konkurrencen mellem licenstagerne drager de fordel af den gunstige prisudvikling.

c) Hvis disse aftaler ikke var blevet indgået, ville kun selskabet Lareco, et datterselskab af Heidemaatschappij, have anvendt fremgangsmåden ; fordelene herved ville altså have været mindre, og der ville hverken have været en udveksling af teknologisk know-how eller konkurrence mellem licenstagerne.

d) Licenstagerne står i indbyrdes konkurrence, og der er også andre konkurrerende fremgangsmåder.

Det må først og fremmest bemærkes, at det ikke er patentlicensaftalerne som sådan, der drages i tvivl, men kun de konkurrencebegrænsende bestemmelser i artikel 11, stk. 1, andet afsnit i disse aftaler og de beslutninger, som i fællesskab træffes af de deltagende virksomheder i overensstemmelse med disse bestemmelser. Det skal derfor kun undersøges, om disse bestemmelser opfylder de kumulative betingelser i artikel 85 stk. 3.

Patenthavernes forpligtelse til at begrænse sin frihed til at udstede licenser henhører ikke under patentretten, heller ikke selv om licenstagerne har påtaget sig omkostninger og arbejde for at udvikle opfindelsen. En sådan situation retfærdiggør måske visse forskelle i licensafgifternes størrelse, men ikke en begrænsning af kapaciteten.

De kritiserede bestemmelser bidrager ikke til at forbedre produktionen eller fordelingen af varer eller til at fremme den tekniske eller økonomiske udvikling ; da antallet af de virksomheder, der har fået tilladelse til at anvende den patenterede fremgangsmåde begrænses, forhindrer disse bestemmelser tværtimod en bredere anvendelse af den nævnte fremgangsmåde og en udbygning af den teknologiske know-how, der er resultatet af, at et større antal virksomheder benytter den. Begrænsningen i udnyttelsen af denne fremgangsmåde, som allerede kendes og anvendes i Nederlandene, til et begrænset antal licenstagere har ikke de positive økonomiske virkninger, som det kan være tilfældet med en eksklusiv-licens, når denne især skal tjene til at trænge ind på et nyt marked.

Da den første betingelse i artikel 85, stk. 3 ikke er opfyldt, behøver Kommissionen ikke at undersøge de øvrige. Subsidiært kan det dog bemærkes, at de andre betingelser heller ikke er opfyldt i det foreliggende tilfælde ; i stedet for at sikre forbrugerne en rimelig andel af den fordel, der opstår for de nævnte virksomheder ved disse aftaler, hindrer disse betingelser konkurrencens udfoldelse og især udbudet på betingelser, der er gunstigere for forbrugerne. Da disse aftaler ikke bidrager til at føre de i artikel 85, stk. 3, første afsnit omhandlede økonomiske mål ud i livet, bortfalder spørgsmålet om, hvorvidt de er nødvendige. I modsætning til deltagende virksomheders opfattelse muliggør de kritiserede bestemmelser udelukkelse af konkurrencen fra nederlandske eller andre virksomheder ved udførelsen af dræningsarbejder i Nederlandene efter den patenterede fremgangsmåde. I denne sammenhæng må det bemærkes, at metoderne for vertikal og horisontal dræning i mange tilfælde ikke kan erstatte hinanden. Valget af én metode afhænger af en række særlige omstændigheder, især af jordbundens og undergrundens beskaffenhed, grundvandsdybben, eventuel tilstedeværelse af bygninger i det terræn, der skal dræne s, eller opførelsen af bygninger, der falder sammen med dræningsarbejderne, hvilket resulterer i, at kun én af de to metoder kan benyttes. Desuden forekommer det hyppigt, at licitationsudbydere af storprojekter forlanger, at den horisontale dræningsmetode benyttes, eller sætter betingelser for udførelsen heraf, som f.eks. maksimal bredde for den rende, der skal graves, således at ingen anden fremgangsmåde kommer på tale ; virksomheder, som ikke råder over nogen licens til benyttelse af den patenterede fremgangsmåde, er følgelig i visse tilfælde på forhånd udelukket fra at få tildelt ordrer.

Selv om der, som de deltagende virksomheder hævder, er talrige virksomheder på det nederlandske marked, som udfører dræningsarbejder, så er antallet af virksomheder, som råder over tilstrækkelige materielle og finansielle midler til at modtage arbejder af stort omfang, dog meget ringe. Følgen heraf er, at den i forvejen stærkt begrænsede konkurrence på grund af de nævnte aftaler praktisk talt er udelukket.

På grundlag af en foreløbig undersøgelse viser det sig derfor, at de nævnte aftaler ikke opfylder betingelserne i artikel 85, stk. 3 i EØF-traktaten.

IV. Anvendelse af artikel 15, stk. 6, i Rådets forordning nr. 17

Overtrædelsen af artikel 85 begyndte den dag, licensaftalerne mellem Heidemaatschappij og licenstagerne blev indgået, dvs. den 17. juni 1971 med hensyn til aftalerne med virksomhederne Lareco, Mos og De Ruiter, den 17. juli 1971 med hensyn til aftalerne med virksomhederne Reinders og Wessemius, som i marts 1973 blev sluttet sammen til én virksomhed.

De nævnte virksomheder har først anmeldt aftalerne den 6. august 1974 med henblik på de mulige følger af den sag, som af klageren blev anlagt mod dem ved Arrondissementsretten (Arrondissementsrechtbank) i Arnheim i henhold til artikel 85 og 86 i EØF-traktaten samt med henblik på de følger, der kunne opstå af en klage til Kommissionen for De europæiske Fællesskaber.

De pågældende virksomheder har i deres svar på klagepunkterne tilbudt at bevise deres udtalelser ved hjælp af vidner. Disse vidners udtalelser kan forbeholdes den administrative procedure i forbindelse med den endelige beslutning, da det øvrige indhold af nævnte svar har givet en fyldestgørende fremstilling af de faktiske forhold, der er tilstrækkelig til at træffe en foreløbig beslutning.

Denne afgørelse bevirker, at den immunitet, der opstår som følge af anmeldelsen af aftalerne, over for pålægning af bøder i henhold til artikel 15, stk. 2, afsnit a, i forordning nr. 17 ophæves —

TRUFFET FØLGENDE BESLUTNING:

Artikel 1

Kommissionen er på grundlag af en foreløbig undersøgelse af den opfattelse, at bestemmelserne i artikel 11, stk. 1, andet afsnit i patentlicensaftalerne mellem selskabet Heidemaatschappij Beheer N.V. og de nederlandske virksomheder Grondboorbedrijf J. Mos B.V., Reinders-Wessemius Grondboorbedrijven B.V., De Ruiter Boringen en Bemalingen B.V. og Landdevelopment and Reclamation Company (Lareco) B.V., ifølge hvilke bestemmelser Heidemaatschappij, patenthaveren, forpligter sig til ikke at meddele tredjemand i Nederlandene samme eller lignende licenser, med mindre dette sker efter flertalsbeslutninger, som i henhold til bestemmelserne i artikel 11, stk. 1, andet afsnit er truffet af Heidemaatschappij og selskabets licenstagere i fællesskab, opfylder betingelser for anvendelse af artikel 85, stk. 1 i EØF-trakten, og at anvendelse af artikel 85, stk. 3 ikke er begrundet.

Artikel 2

Denne besltuning er rettet til følgende virksomheder:

1. N.V. Heidemaatschappij Beheer
   Lovinklaan 1
   Arnheim,

2. Landdevelopment and Reclamation Company (Lareco) B.V.
   Zijpendaalseweg 87
   Arnheim,

3. B.V. Grondboorbedrijf J. Mos,
   Kleidijk
   Rhoon,

4. De Ruiter Boringen en Bemalingen B.V.
   Haarlemmerstraatweg 79
   Halfweg-Haarlemmerliede,

5. Reinders-Wessemius Grondboorbedrijven B.V.
   Kanaal A.N.Z. 133-1
   Emmer-Compascuum.

Udfærdiget i Bruxelles, den 25. juli 1975.

På Kommissionens vegne

François-Xavier ORTOLI

Formand